

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

**Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра публічного управління, адміністрування та права**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

« » 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Правознавство та основи конституційного права

підготовки бакалавра

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 103 «Науки про Землю»

(шифр і назва спеціальності)

Робоча програма Правознавство та основи конституційного права для студентів спеціальності 103 «Науки про Землю»

Розробник: Валентина БОЙКО, доцент публічного управління, адміністрування та права

Погоджено:

Керівник групи забезпечення спеціальності _____ (Валерій КРИВОШЕЯ)

Протокол від «__» _____ 2021 року № __

Завідувач кафедри публічного управління,
адміністрування та права

_____ (Володимир ГРИШКО)

«__» _____ 2021 року

Схвалено навчально-методичною радою ННІ ФЕМ

Протокол від «__» _____ 2021 року № __

Голова навчально-методичної ради ННІ ФЕМ _____

«__» _____ 2021 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		форма навчання денна
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 10 Природничі науки	<i>за вибором</i>
Загальна кількість годин – 90		
Модулів – 1	Спеціальність 103 «Науки про Землю»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		2-й
		Семестр
		3-й
Індивідуальне завдання – не передбачено;	Ступінь вищої освіти <u>бакалавр</u>	Лекції
		16 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Лабораторні
		0 год.
		Самостійна робота
58 год.		
Індивідуальна робота:		
0 год.		
		Вид контролю: диференційований залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 32/58

2. Мета і завдання дисципліни

2.1. **Метою вивчення** дисципліни є формування системи знань з основ теорії держави і права та провідних галузей права (конституційного, адміністративного, цивільного, фінансового, трудового, кримінального тощо); засвоєння методів правового регулювання економіки; з'ясування засад юридичного забезпечення підприємницької й господарської діяльності.

Основні завдання – формування правової свідомості та правової культури студентської молоді, надання допомоги студентам у з'ясуванні проблем становлення державності та правової системи України, правового забезпечення створення засад громадянського суспільства, демократичної держави соціально-правового спрямування, ознайомлення з порядком розв'язання господарських спорів, розгляду цивільних, адміністративних та кримінальних справ; ознайомлення з механізмом захисту прав і свобод людини і громадянина, формування вмінь та навичок користування нормативно-правовими актами.

2.2. У результаті вивчення дисципліни **студенти повинні:**

- **знати:** проблеми становлення правової системи України, правового забезпечення створення громадянського суспільства, економічної різноманітності, демократичної, соціальної, правової держави, порядок вирішення господарських спорів, розгляду цивільних, адміністративних та кримінальних справ.

- **вміти:** користуватися нормативно-правовими актами, застосовувати норми права, захищати права і свободи людини і громадянина, формувати правову свідомість та правову культуру.

2.3. Попередні умови - знання з дисциплін:

- історія України,
- політологія,
- філософія.

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом вивчення навчальної дисципліни.

Мінімальний поріг рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали.

Сума балів	Значення ЄКТС	Оцінка	Критерій оцінювання	Рівень компетентності
60-63	Е	Достатньо	Студент має певні знання матеріалу, передбаченого робочою програмою, володіє основними положеннями на рівні, який визначається як мінімально допустимий. Правила вирішення практичних завдань з використанням основних теоретичних положень пояснюються з труднощами. Виконання практичних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє	Середній, що є мінімально допустимим у всіх складових навчальної дисципліни

			глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	
--	--	--	---	--

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: екзамени; стандартизовані тести; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; аналітичні звіти, реферати, есе; інші види індивідуальних та групових завдань.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи конституційного права.

Тема 1. Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна.

Джерела конституційного права

Поняття, предмет і метод конституційного права України як галузі права. Суспільні відносини, які регулюються нормами конституційного права. Місце конституційного права в системі національного права України. Структурна характеристика конституційного права. Інститути конституційного права. Конституційне право як складова публічного права. Норми конституційного права (поняття, форми виразу, юридичні властивості), їх класифікація. Конституційно-правові відносини, їх види, суб'єкти та об'єкти. Конституційно-правові санкції. Відповідальність у конституційному праві. Наука конституційного права в Україні: основні етапи розвитку, провідні правові школи, проблеми наступництва, сучасний стан та перспективи розвитку науки конституційного права. Юридична, соціологічна, політологічна і культурологічна школи конституційного права. Методологія науки конституційного права. Функції та методи дослідження. Джерела конституційного права: поняття, системи, види. Конституція України – основне джерело конституційного права. Характеристика законів, інших нормативно-правових актів, які є джерелами конституційного права.

Тема 2. Загальні засади конституційного ладу України

Поняття, сутність та система загальних засад конституційного ладу в Україні. Права людини і суверенітет народу як основа українського державотворення. Форма держави: правління, політичний режим, державний устрій. Основні форми прямого народовладдя: вибори та референдум. Державна влада і місцеве самоврядування. Верховенство права, поділ влади, територіальна цілісність і єдність держави як конституційні принципи. Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Держава і громадянське суспільство. Конституційні засади політичної та ідеологічної різноманітності суспільного життя. Ідеологія українського державотворення. Конституційне закріплення власності, підприємництва, соціальної спрямованості ринкової економіки. Місце і роль політичних партій, громадських організацій, релігійних громад і церкви, засобів масової інформації у процесі становлення демократичної, соціальної і правової держави.

Державно-правові ознаки суверенітету. Державні символи України (Державний герб України, Державний прапор України, Державний гімн України) а інші атрибути української державності (офіційна назва Української держави, державна мова, столиця, національна грошова одиниця, національні свята, державна печатка, державні нагороди тощо); питання їх належного нормативно-правового закріплення, регулювання та охорони. Конституційно-правовий статус української нації, корінних народів і національних меншин в Україні, гарантії

їх вільного розвитку. Інститут захисту конституційного ладу. Принципи зовнішньої політики України. Оборона і безпека України.

Семінарське заняття № 1

Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Поняття і сутність правового статусу особи в державі. Основи правового статусу людини. Принципи основ правового статусу особи. Поняття і юридична природа основних прав, свобод і обов'язків. Система основних прав і свобод людини і громадянина: політичні, громадянські, економічні, соціальні, культурні та екологічні. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні. Гарантії прав та свобод. Право на рівний захист законом, презумпція невинності, право на кваліфіковану юридичну допомогу. Поняття та сутність основних гарантій реалізації та захисту (охорони) прав, свобод і обов'язків. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Юридичні гарантії прав людини: матеріальні і процесуальні форми, юридична відповідальність. Судовий розгляд справ як гарантія захисту прав і свобод.

Семінарське заняття № 2

Тема 4. Територіальний устрій України

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Територія держави як об'єкт конституційно-правового регулювання. Конституційно-правовий статус кордонів держави, територіальна юрисдикція. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). державний кордон України. Україна – унітарна держава. Територіальна автономія в унітарній державі: статус Автономної Республіки Крим. Конституційно-правові засади розмежування повноважень України та Автономної Республіки Крим. Конституція Автономної Республіки Крим, порядок її прийняття і затвердження. Конституційно-правові засади організації та функціонування органів Автономної Республіки Крим, контроль за їх діяльністю. Адміністративно-територіальний устрій України: Автономна Республіка Крим, область, район, місто, селище, село. Порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць. Статус адміністративно-територіальних одиниць та порядок його зміни. Організація влади в адміністративно-територіальних одиницях. Столиця України: особливості політико-правового статусу міста Києва. Спеціальний статус міста Севастополя.

Семінарське заняття № 3

Тема 5. Конституційно-правові форми народовладдя в Україні

Форми безпосереднього волевиявлення українського народу. Способи формування державних органів: вибори, призначення, спадкування, їх вплив а соціально-політичну природу і статус державних органів. Поняття і види виборів в Україні. Вибори як спосіб обрання народних депутатів України, Президента України, голів і депутатів місцевих рад, сільських, селищних і міських голів. Виборче право і виборча система. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право. Принципи виборчого права. Основні засади виборчого процесу. Види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна та змішана; їх основні відмінності.

Призначення виборів. Виборчі округи, виборчі дільниці, виборчі комісії, списки виборців. Висунення кандидатів, суб'єкти права висунення кандидатів.

Гарантії діяльності висунених кандидатів. Фінансування виборів. Визначення результатів голосування. Поняття і види референдумів. Предмети всеукраїнського та місцевих референдумів. Порядок організації та проведення всеукраїнського та місцевих референдумів. Юридична сила рішень всеукраїнського та місцевих референдумів. Народне обговорення найважливіших питань суспільного і державного життя. Дорадче опитування громадян. Збори громадян та інші форми визначення

Семінарське заняття № 4

Змістовий модуль 2. Основи адміністративного, цивільного і трудового права. Основи кримінального права.

Тема 6. Основи адміністративного права України.

Поняття адміністративного права. Джерела адміністративного права. Кодекси, закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела адміністративного права України. Поняття та принципи публічної адміністрації в Україні. Поняття, система та функції органів публічної адміністрації. Державна служба в Україні. Адміністративне судочинство. Поняття і види адміністративних правопорушень. Поняття адміністративної відповідальності та види адміністративних стягнень

Семінарське заняття № 5

Тема 7. Основи цивільного та сімейного права України.

Поняття цивільного права України. Предмет та метод цивільного права України. Система цивільного права України. Джерела цивільного права України. Цивільний кодекс України як основне джерело цивільного права України. Цивільно-правові відносини. Виникнення, зміна та припинення цивільно-правових відносин. Види цивільно-правових відносин. Поняття майнових відносин. Поняття особистих немайнових відносин. Суб'єкти цивільно-правових відносин. Фізичні особи. Юридичні особи. Об'єкти цивільних прав. Правочини. Право власності та інші речові права. Право інтелектуальної власності. Загальні положення про зобов'язання. Цивільно-правові договори. Спадкування за законом та за заповітом.

Поняття сімейного права України. Джерела сімейного права України. Сімейний кодекс України. Сім'я. Регулювання сімейних відносин. Шлюб. Права та обов'язки подружжя. Права та обов'язки матері, батька і дитини. Усиновлення. Опіка та піклування над дітьми. Позбавлення батьківських прав.

Семінарське заняття № 6

Тема 8. Основи трудового права України

Поняття трудового права як галузі права України. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю України. Колективні договори та угоди. Порядок укладення. Сторони. Трудовий договір. Укладення та розірвання трудового договору. Умови трудового договору. Робочий час та час відпочинку. Особливості праці окремих категорій громадян. Трудова дисципліна. Охорона праці. Індивідуальні і колективні трудові спори.

Семінарське заняття № 7

Тема 9. Основи кримінального права України

Поняття та система кримінального права України. Кримінальний кодекс України. Поняття злочину. Види та стадії вчинення злочину. Склад злочину. Суб'єкт злочину. Об'єкт злочину. Суб'єктивна сторона злочину. Об'єктивна сторона злочину. Обставини, що виключають злочинність діяння. Покарання і його види. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Семінарське заняття № 8

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Основи конституційного права						
Тема 1. Конституційне право як галузь права, наука і начальна дисципліна. Джерела конституційного права	8	1	1	-	-	6
Тема 2. Загальні засади конституційного ладу України	8	1	1			6
Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина	10	2	2			6
Тема 4. Територіальний устрій України	10	2	2			6
Тема 5. Конституційно-правові форми народовладдя в Україні	10	2	2			6
Модуль 2. Основи адміністративного, цивільного, сімейного і трудового права. Основи кримінального права.						
Тема 6. Основи адміністративного права України	11	2	2	-	-	7
Тема 7. Основи цивільного та сімейного права України	11	2	2	-	-	7
Тема 8. Основи трудового права України	11	2	2	-	-	7
Тема 9. Основи кримінального права України	11	2	2	-	-	7
Усього годин	90	16	16	-	-	58

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
Модуль 1. Основи конституційного права		
1	Конституційне право як галузь права, наука і начальна дисципліна. Джерела конституційного права	1
2	Загальні засади конституційного ладу України	1
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина	2
4	Територіальний устрій України	2
5	Конституційно-правові форми народовладдя в Україні	2
Модуль 2. Основи адміністративного, цивільного і трудового права. Основи кримінального права.		
6	Основи адміністративного права України	2
7	Основи цивільного та сімейного права України	2
8	Основи трудового права України	2
9	Основи кримінального права України	2
Усього годин		16

7. Самостійна робота

Метою самостійної роботи студента є: навчитися користуватися бібліотечними фондами і каталогами, працювати з історичними та літературними джерелами, складати конспекти, аналізувати матеріал, порівнювати різні наукові концепції та робити висновки.

Види самостійної роботи студента:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до семінарських занять;
- опрацювання тем курсу, які виносяться на самостійне вивчення, за списками літератури, рекомендованими в робочій навчальній програмі дисципліни;
- підготовка до виконання модульної контрольної роботи (тестування);
- відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри);
- підготовка до складання іспиту за контрольними питаннями.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
Модуль 1. Основи теорії держави і права. Основи конституційного, адміністративного, цивільного і трудового права. Основи кримінального права.		
	Змістовий модуль 1. Основи конституційного права	
1	Конституційне право як галузь права, наука і начальна дисципліна. Джерела конституційного права	6
2	Загальні засади конституційного ладу України	6
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина	6
4	Територіальний устрій України	6
5	Конституційно-правові форми народовладдя в Україні	6
	Змістовий модуль 2. Основи теорії держави і права. Основи адміністративного, цивільного і трудового права. Основи кримінального права.	
6	Основи адміністративного права України	7
7	Основи цивільного та сімейного права України	7
8	Основи трудового права України	7
9	Основи кримінального права України	7
Разом		58

8. Індивідуальні завдання

Не передбачено планом.

9. Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються словесні, наочні та практичні методи навчання.

Словесні та наочні методи навчання використовуються під час лекцій, семінарських занять, індивідуальних та групових консультацій, практичні – при здійсненні студентами самостійної роботи та виконанні індивідуальних завдань.

Під час проведення лекцій та семінарських занять використовуються такі словесні методи як розповідь і пояснення.

До числа наочних методів, які застосовуються при викладанні дисципліни, належать: ілюстрація, демонстрація.

10. Методи контролю

Поточний контроль успішності засвоєння студентами навчального матеріалу може здійснюватися шляхом опитування й оцінювання знань студентів під час семінарських занять, оцінювання виконання студентами самостійної роботи та індивідуальних завдань, проведення і перевірки письмових контрольних робіт, тестування або в ході індивідуальних співбесід зі студентами під час консультацій. Вибір конкретних форм і методів поточного контролю знань студентів залежить від викладача і доводиться до їхнього відома на першому семінарському занятті.

Модульний контроль має на меті перевірку засвоєння студентом певної сукупності знань та вмінь, що формують відповідний модуль. Модульний контроль реалізується шляхом узагальнення результатів поточного контролю знань і проведення спеціальних контрольних заходів (у формі тестування чи написання студентами контрольних робіт), проводиться наприкінці кожного змістового модулю за рахунок аудиторних занять, під час групових консультацій або ж за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студентів. На підставі результатів модульного контролю здійснюється міжсесійний контроль (атестація).

Підсумковий контроль здійснюється у формі диференційованого заліку

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль № 1				Змістовий модуль № 2				
T1-T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100
10	10	10	20	10	10	10	20	

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Правила модульно-рейтингового оцінювання знань

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них: при семестровому контролі у вигляді диференційованого заліку на поточний контроль може бути відведено від 70 до 100 балів (для допуску до диференційованого заліку необхідно мати не менше 35 балів поточної успішності).

1. Поточний контроль. Бали, отримані впродовж семестру, за видами навчальної діяльності розподіляються наступним чином (розподіл орієнтовний):

- робота на семінарських заняттях (відповіді на семінарах, а в разі їх пропусків з поважної причини – індивідуальні співбесіди на консультаціях за темами відповідних семінарських занять) – до 70 балів);

Присутність на лекціях і семінарах не оцінюється в балах. Пропуски занять підлягають обов'язковому відпрацюванню в індивідуальному порядку під час консультацій. Пропущене заняття має бути відпрацьоване впродовж двох наступних тижнів, при тривалій відсутності студента на заняттях з поважної причини встановлюється індивідуальний графік відпрацювання пропусків, але не пізніше початку екзаменаційної сесії.

2. Підсумковий контроль Підсумковим контролем є диференційований залік. Він здійснюється відповідно до вимог «Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка».

12. Методичне забезпечення

1. Навчальний посібник з дисципліни «Правознавство» для студентів усіх напрямів підготовки. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 155 с.

2. Конспект лекцій з дисципліни «Правознавство та основи конституційного права» для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання. – Полтава: ПолтНТУ, 2017. – 120 с.

3. Правознавство та основи конституційного права: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – 149 с.

4. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Правознавство та основи конституційного права» для студентів усіх ПолтНТУ, 2017. 25 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Правознавство: Підручник. – Одеса: Атлант, 2015. – 554 с.

2. Гапотій В. Д. Правознавство [Текст] : конспект лекцій у схемах : практ.-граф. навч. посіб. / Гапотій В. Д. – Мелітополь : Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2013. – 333 с.

3. Правознавство. Професійний курс [Текст] : [навч. посіб.] / [В. В. Галуцько та ін.] ; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна», Ін-т права та суспіл. відносин. – К. : Університет «Україна», 2013. – 199 с.
4. Пилипчатіна Л. М. Правознавство [Текст]: [посібник] / Л. М. Пилипчатіна. – Х. : Весна : Співак В. Л., 2013. – 223 с. – (Схеми і таблиці).
5. Правознавство [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ / [Богачова Л. Л. та ін.]. – Харків : Фоліо, 2014. – 635 с.
6. Поліщук М. С. Правознавство [Текст] : навч. посіб. для студентів неюрид. спец. ВНЗ / М. С. Поліщук, М. І. Логвиненко. – Харків : Право, 2014. – 106 с.
7. Правознавство [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Ю. Е. Губені та ін.]; за ред. Ю. Е. Губені, Р. П. Возняка, В. І. Андріїва. – Львів : Українські технології, 2014. – 407 с.
8. Збірник законів України до курсу «Правознавство» [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : [у 2 т.] / [упоряд. В. М. Кириченко, Ю. В. Кириченко] ; Запоріж. нац. техн. ун-т. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2013. Т. 1. – 2013. – 343 с., Т. 2. – 2013. – 243 с.
9. Сидоренко М. Й. Теорія держави і права (курс лекцій) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Й. Сидоренко. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. – К. : Ун-т «Україна», 2013. – 197 с.
10. Теорія держави і права [Текст] : посіб. для підготов. до держ. іспитів / [Д. В. Лук'янов та ін.]; за заг. ред. О. В. Петришина. – 2-ге вид., допов. і змін. – Х. : Право, 2013. – 202 с.
11. Гришко О. М. Теорія держави і права [Текст] : практикум / О. М. Гришко, В. І. Риндюк, Ю. М. Рижук ; за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Ф. П. Шульженка ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2013. – 308 с.
12. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / [С. К. Бостан та ін.]. – К. : Академія, 2013. – 346 с.
13. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / кер. авт. кол. – канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерников [та ін.] ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Ун-т сучас. знань. – Д. : Ліра, 2013. – 383 с.
14. Скакун О. Ф. Теорія права і держави [Текст] : підручник / О. Ф. Скакун. – Вид. 4-ге, допов. і переробл. – К. : Правова єдність, 2013. – 524 с.
15. Теорія держави і права [Текст] : підручник / [Петришин О. В. та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2014. – 366 с.
16. Пендюра М. М. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / М. М. Пендюра. – Вид. 3-є, допов. і переробл. – К. : О. С. Ліпкан [вид.], 2013. – 302 с.
17. Жмура І. М. Правознавство. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення: кредитно-модульна система орг. навч. процесу для студ. всіх напрямів підготов. / І. М. Жмура ; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. – Рівне: НУВГП, 2010. – 354 с.
18. Коростей В. И. Хозяйственное право Украины: теория и практика. Общая часть: курс лекций / В. И. Коростей ; Донец. ун-т економіки и права. - Донецк : Юго-Восток, 2011. - 284 с.
19. Курило М. П. Комерційне право: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Курило, В. М. Завальний, М. В. Завальний ; Сум. нац. аграр. ун-т. - Суми: Університетська книга, 2011. - 238 с.
20. Мацелик М. О. Фінансове право: навч. посіб. / М. О. Мацелик, Т. О. Мацелик, В. А. Пригоцький; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. К. Шкарупи.- К. : Знання, 2011. - 816 с.
21. Правознавство : навч. посіб. - О. : ОРІДУ НАДУ, 2010. - 250 с.
22. Чвалюк А. М. Правові основи формування державного бюджету України: [монографія] / А. М. Чвалюк ; Донец. ун-т економіки та права. - К. : КНТ, 2011. - 219 с.
23. Основи права [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [М. О. Філіппських та ін.]; за ред. канд. юрид. наук О. Ю. Дубинського ; Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова, Б-ка каф. правознавства. – Миколаїв : НУК, 2013. – 204 с.

24. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів юридичних вузів та факультетів / Ф. В. Веніславський. – Харків : Право, 2014. – 376 с.
25. Трудове право України [Текст]: слов.-довід. термінів і понять / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [уклад.: Якушев І. М., Старчук О. В.; за заг. ред. І. М. Якушева]. – Луцьк: Захарчук В. М., 2013. – 279 с.
26. Трудове право України [Текст] : академ. курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Пилипенко П. Д. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – 5-те вид., переробл. та допов. – К. : Ін Юре, 2014. – 548 с.
27. Цивільне право України. Загальна частина [Текст] : підруч. для студентів вищ. навч. закл. / Бошицький Ю. П. [та ін.] ; Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права. – Київ : Ліра-К, 2013. – 759 с.
28. Матвеев П. С. Цивільне право (в схемах) [Текст] : навч. посіб. / П. С. Матвеев, В. І. Бірюков; Нац. акад. внутр. справ. – К. : Алерта, 2013. – 255 с.
29. Мічурін Є. О. Цивільне право [Текст] : альб. схем : [посібник] / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. – 4-те вид., переробл. та допов. – Х. : Фактор, 2013. – 450 с. : схеми.
30. 104. Фролов Ю. М. Цивільне право України [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. М. Фролов, В. К. Антошкіна, В. С. Турскова. – Донецьк : Юго-Восток, 2012 . – Т. 2. – 2013. – 491 с.
31. Бублик О. І. Цивільне право України [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.І. Бублик; ДЗ «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка», Каф. політол. та правознав. – Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. – 226 с.
32. Адміністративне право України [Текст] : підручник: [у 2 т.] / Відкр. міжнар. ун-т розв. людини "Україна". – Херсон: ХМД, 2013. Т. 1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс / [В. В. Галунько та ін.]. – 2013. – 393 с.
33. Дараганова Н. В. Адміністративне право України [Текст] : навч. посіб. / Н. В. Дараганова ; Вищ. навч. закл. «Нац. акад. упр.». – К. : ВНЗ «Нац. акад. упр.», 2013. – 271 с.
34. Курс адміністративного права України [Текст] : підручник / [Колпаков В. К. та ін.; спец. ред.: Колпаков В. К. та ін.] ; Нац. акад. внутр. справ. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 869 с.
35. Кримінальне право. Особлива частина [Текст] : навч. посіб. / [В. М. Трубников та ін.] ; за заг. ред. проф. В. М. Трубникова ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х. : Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – 335 с.
36. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. / Вереша Р.В. ; Акад. адвокатури України. – Вид. 3-е, переробл. та допов. – К. : Правова єдність : Алерта, 2014. – 351 с.
37. Шевчук А. В. Кримінальне право України (Особлива частина) [Текст] : для студ. вищ. навч. закл. / Андрій Шевчук, Марія Дякур ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2013. – 471 с.
38. Жаровська Г. П. Кримінальне право України (Загальна частина) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Галина Жаровська, Олена Ющик ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2013. – 302 с.

**Допоміжна
(нормативно-правові акти)**

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV – К.: Атіка, 2006. – 64 с.
2. Декларація про державний суверенітет України. Прийнята 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

3. Цивільний кодекс України [Текст]. Цивільний процесуальний кодекс України. Про міжнародне приватне право : Закон України / [відп. ред. О. Г. Пушенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 616 с.
4. Сімейний кодекс України [Текст] : станом на 18 берез. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х.: Право, 2013. – 104 с.
5. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Текст] : чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 1 груд. 2013 р. : офіц. текст. – Київ : Паливода А. В. [вид.], 2013. – 283 с.
7. Кримінальний кодекс України [Текст] : станом на 11 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту / [упоряд. В. І. Тютюгін]. – Х. : Право, 2013. – 227 с.
8. Кодекс законів про працю України [Текст]. Постанови Пленуму Верховного Суду України з питань трудового права : станом на 12 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 154 с.
9. Господарський процесуальний кодекс України [Текст] : станом на 1 січ. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 94 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] : станом на 20 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 206 с.
11. Кодекс адміністративного судочинства України [Текст] : станом на 11 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 183 с.
12. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 10 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 35-36. – Ст. 491.
13. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10-11. – Ст. 73.
14. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 р. (в ред. від 22 травня 2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
15. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 6 листопада 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 44-45. – Ст. 634.
16. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року (редакція станом на 06.12.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
17. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20 листопада 2012 р. // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 51. – Ст. 716.
18. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222.